

LU pētniecības projekts Nr. 2007/ZP-42

*Sākumskolas skolēnu sociālās
kompetences pilnveide mikrogrupu
mācību darbībā*

Projekta izpildes termiņš:

no 01.03.2007. līdz 15.12.2007.

Projekta vadītāja: Dr.habil.paed. Irīna Maslo

Pētniece: Svetlana Surikova

Projekta virsmērķis: promocijas darba pabeigšana un veiksmīga aizstāvēšana, doktora grāda iegūšana sociālajā pedagogijā.

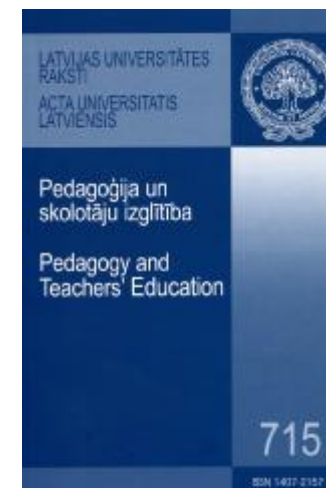
Promocijas darba mērķis: *teorētiski pamatojot un praksē pārbaudot, atklāt jaunāko klašu skolēnu sociālās kompetences pilnveides likumsakarības mikrogrupu darbības organizēšanas procesā.*

Projekta gaitā tapuši 7 zinātniskie raksti :

4 raksti ir nopublicēti:

- n Svetlana Surikova. Model of Developing Pupils' Social Competence and Its Algorithm of Introducing in the Primary School Teaching/Learning Process. *ATEE Spring University 2007. Changing Education in a Changing Society*. May 3-6, 2007. – Klaipeda University, Lithuania, 2007. – pp. 253-263. ISSN 1822-2196.
- n Svetlana Surikova. Sākumskolas skolēnu sociālās mijiedarbības pieredzes paplašināšanas iespēju nodrošināšana sociālās kompetences pilnveidei. *Latvijas Universitātes raksti. 715. sējums. Pedagoģija un skolotāju izglītība*. Latvijas Universitāte, 2007. – 83.-100.lpp. ISBN 978-9984-802-75-6; ISSN 1407-2157

Ir nopublicēti (*turpinājums*):

- n Svetlana Surikova. Socio-educational Transaction Approach to Development of Social Competence for Primary School Students at Risk of Social Exclusion. *Tiltai*, Vol. 3(40). – Klaipeda University, Lithuania, 2007. – pp. 73-94. ISSN 1392-3137
- n Svetlana Surikova. Mikrogrupu darbības organizēšana skolēnu sociālās kompetences pilnveidei. Promocijas darba kopsavilkums. – Rēzekne: RA Izdevniecība, 2007. – 56 lpp. ISBN 978-9984-779-68-3

Viens raksts ir pieņemts publicēšanai:

- n Svetlana Surikova. Investigation of Primary Teachers' and Parents' Understanding of the Essence of Children's Social Competence. The International Scientific Conference "Teachers' Training in the 21st Century: Changes and Perspectives". October 27, 2006. Siauliai University.

(Raksts pieņemts publicēšanai zinātniskajā žurnālā „*Teacher Education*”, izziņa no 03.09.2007.).

Divi raksti ir iesniegti publicēšanai:

- n Mikrogrupu darbības būtības izpratne zinātniskajā literatūrā. *Sabiedrība. Integrācija. Izglītība*. Starptautiskā zinātniskā konference, RA (2008. gada 22.-23. februārī).
- n Sociālās mijiedarbības un izziņas darbības vienotība sākumskolas pedagoģiskajā procesā. *Teorija praksei mūsdienu sabiedrības izglītībā*. 4. starptautiskā zinātniskā konference, RPIVA (2008. gada 13.-15. martā).

Uzstāšanās ar referātu divās konferencēs:

- n 04.05.2007. uzstāšanās ar referātu Klaipēdas Universitātes starptautiskajā zinātniskajā konferencē „*ATEE Spring University 2007. Changing Education in a Changing Society*.” par tēmu „Model of Developing Pupils’ Social Competence and Its Algorithm of Introducing in the Primary School Study Process”.
  - n 15.12.2007. uzstāšanās ar referātu Rēzeknes Augstskolas devītajā ikgadējā maģistrantu zinātniski praktiskajā konferencē „Pedagoģijas teorijas un mācīšanās process”.
-

Aizstāvēts viens promocijas darbs:

2007. gada 11. decembrī plkst. 16.00 disertāciju
“Mikrogrupu darbības organizēšana skolēnu
sociālās kompetences pilnveidei” pedagoģijas
doktora zinātniskā grāda iegūšanai aizstāvēja
Svetlana Surikova.

Recenzenti:

Prof., Dr. habil. paed. Rasma Garleja, LU;

Prof., Dr. habil. paed. Daina Lieģeniece, LPA;

Prof., Dr. phil. Ginters Hubers, Tībingenes universitāte, Vācija.

Starptautiskā recenzenta viedoklis:

- n Viens no promocijas darba recenzentiem Tībingenes universitātes profesors Ginters Hubers savā recenzijā ir norādījis, ka Svetlanas Surikovas promocijas darbs ir „iespaidīgs zinātniskās analīzes, attīstības un izvērtēšanas paraugs”. Viņš ir ieteicis autorei savus sasniegumus saīsināti zinātniskā raksta formā atklāt starptautiskajai zinātniskajai sabiedrībai. Ginters Hubers ir pārliecināts, ka starptautiski atzītie žurnāli, kuru tematika ir veltīta mācīšanai un skolotāju izglītībai, labprāt pieņems šādu manuskriptu publicēšanai.
-

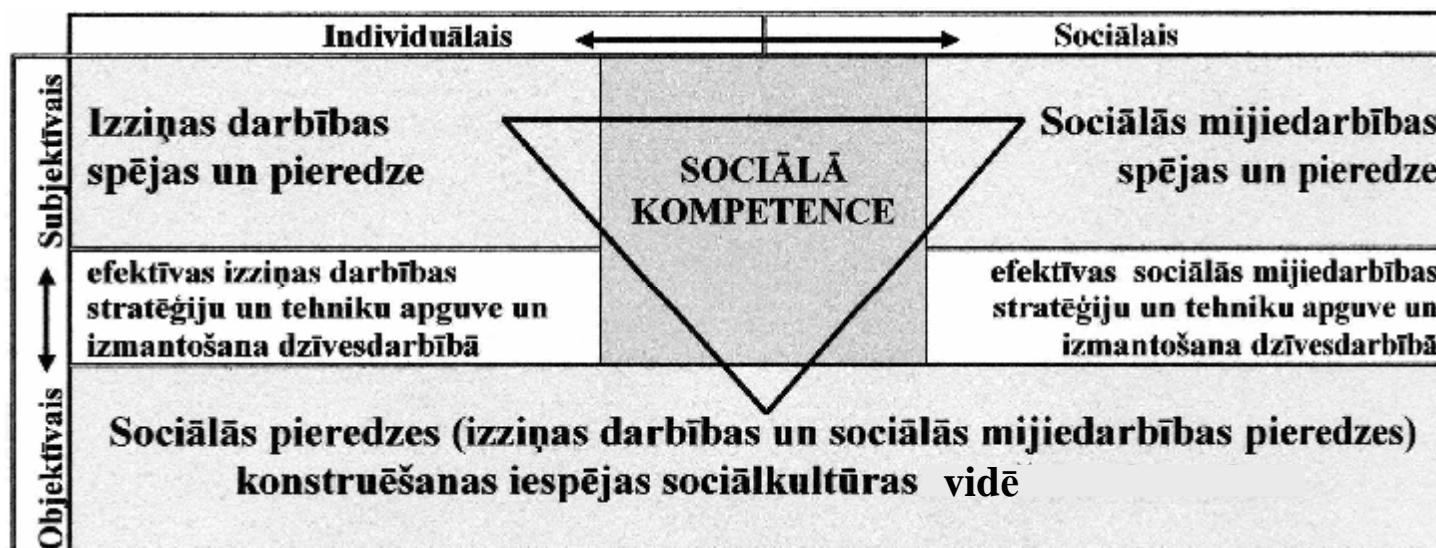
Galvenie teorētiskās analīzes rezultāti un secinājumi 1

Sociālās kompetences būtības izpratnē nosacīti var izšķirt trīs pieejas:

- n no sociālās perspektīvas raugoties, akcentējot sociālo mijiedarbību;
  - n no individuālās perspektīvas raugoties, akcentējot izziņas darbību;
  - n meklējot līdzsvaru starp abām perspektīvām.
-

Galvenie teorētiskās analīzes rezultāti un secinājumi 2

Sociālā kompetence ir skolēna sociālās mijiedarbības un izziņas darbības spēju un pieredzes individuāla kombinācija, kas nodrošina efektīvu mijiedarbību ar apkārtējiem cilvēkiem starppersonu attiecību sistēmā, ļauj rast līdzsvaru starp individuālo un sociālo perspektīvu.

Galvenie teorētiskās analīzes rezultāti un secinājumi 3

Mikrogrupu darbība nodrošina sociālās mijiedarbības un izziņas darbības pieredzes konstruēšanas iespējas, kas ir sociālās kompetences pilnveides būtisks aspekts. Šī pētījuma kontekstā ar jēdzienu „mikrogrupu darbība” saprot *divu – trīs vienaudžu mērķtiecīgu kopdarbību, kas nodrošina katra tās dalībnieka sociālās mijiedarbības un izziņas darbības vienotību, palielinot sociālās pieredzes konstruēšanas iespējas.*

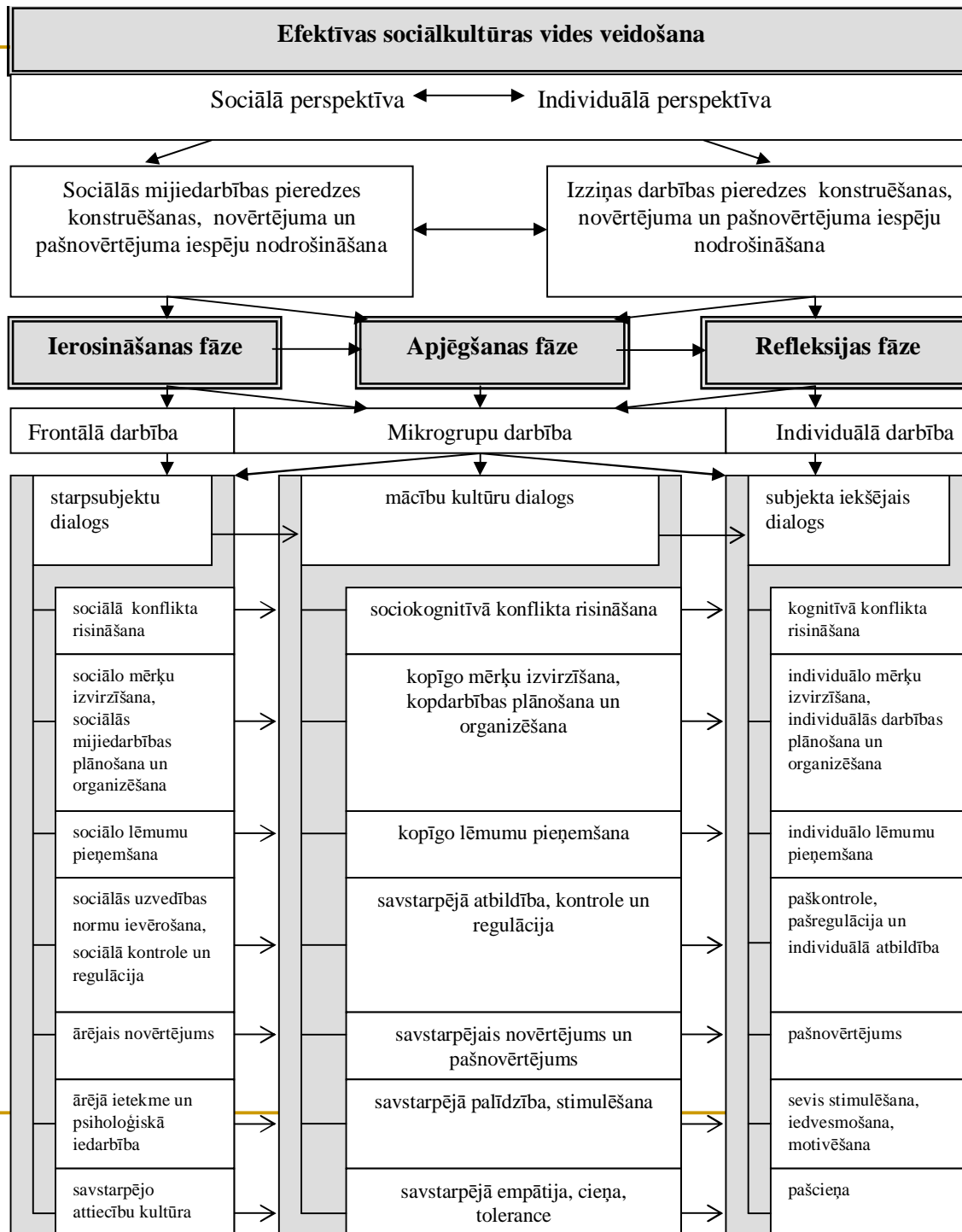

Galvenie teorētiskās analīzes rezultāti un secinājumi 4

Sociālā kompetence ir viens no mikrogrupu darbības efektivitātes nosacījumiem, faktoriem un vērtēšanas kritērijiem:

- n Pirmkārt, mēs nevaram rēķināties ar to, ka skolēniem jau ir mikrogrupu darbībai nepieciešamā sociālā kompetence, tādēļ ir vajadzīga skolēnu motivācijas veicināšana un iepriekšsagatavošanās sadarbībai mācību mikrogrupās, tādējādi priekšplānā izvirzās sociālā kompetence kā mikrogrupu darbības efektivitātes nosacījums.
- n Otrkārt, skolēnu sociālās kompetences līmenis ietekmē mikrogrupu darbības efektivitāti, tādējādi priekšplānā izvirzās sociālā kompetence kā mikrogrupu darbības efektivitāti ietekmējošais faktors.
- n Treškārt, pārdomāta mikrogrupu darbība veicina skolēnu sociālās kompetences pilnveidi, tādējādi priekšplānā izvirzās sociālā kompetence kā mikrogrupu darbības efektivitātes vērtēšanas kritērijs.

Mikrogrupu darbības organizācijas modelis jaunāko klašu skolēnu sociālās kompetences pilnveidei

Mikrogrupu darbības ieviešanas algoritma fāzes un posmi

Fāzes	1. Ierosināšanas fāze		2. Apjēgšanas fāze	3. Refleksijas fāze	
	1. posms	2. posms	3. posms	4. posms	5. posms
Dominējošā mācību darba organizācijas forma	frontālā darbība	frontālā darbība ar mikrogrupu darbības elementiem	mikrogrupu darbība	mikrogrupu darbība ar individuālās darbības elementiem	individuālā darbība
Skolotāja darbība	Skolotājs pilnīgi kontrolē un regulē skolēnus. Mācību process notiek skolotāja vadībā.	Skolotājs daļēji kontrolē un regulē skolēnus, jo viņš daļēji deleģē savus pienākumus skolēniem. Mācību process notiek daļēji skolotāja vadībā.	Skolotājs veic konsultanta un padomdevēja funkcijas. Skolotājs pilnīgi deleģē savus pienākumus skolēniem.	Skolotājs veic konsultanta un padomdevēja funkcijas. Skolotājs pilnīgi deleģē savus pienākumus skolēniem.	Skolotājs veic konsultanta un padomdevēja funkcijas. Skolotājs pilnīgi deleģē savus pienākumus skolēniem.
Vienaudžu darbība	Vienaudži nepiedalās mācību procesa vadīšanā, kvalitatīvi veic darbību tikai ar pieaugušā palīdzību, vērojama pilna atkarība no pieaugušā. Skolēni mācās blakus, nevis kopā.	Vienaudži daļēji kontrolē un regulē viens otru. Mācību process notiek daļēji vienaudžu vadībā. Attīstās vienaudžu daļēja savstarpējā kontrole un regulācija. Skolēni mācās blakus un kopā.	Vienaudži kontrolē un regulē viens otru. Mācību process notiek vienaudžu vadībā. Skolēniem ir raksturīga savstarpējā kontrole un regulācija. Skolēni mācās kopā, mācās no citiem, māca citus.	Vienaudži kontrolē un regulē viens otru. Mācību process notiek vienaudžu vadībā un pašvadībā. Skolēniem ir raksturīga savstarpējā kontrole un regulācija, attīstās paškontrolē un pašregulācija. Skolēni mācās kopā, mācās no citiem, māca citus, mācās patstāvīgi.	Vienaudži veic konsultantu, padomdevēju, emocionālo atbalstītāju funkcijas attiecībā uz citiem. Skolēniem ir raksturīga adekvāta paškontrolē un pašregulācija. Mācās patstāvīgi.
Skolēna darbība	Skolēns kvalitatīvi veic darbību tikai ar pieaugušā palīdzību, vērojama pilna atkarība no pieaugušā, nav atkarīgs no vienaudžiem.	Skolēns kvalitatīvi veic darbību ar pieaugušā un vienaudžu palīdzību, vērojama daļējā atkarība no pieaugušā un vienaudžiem. Atbilstoša darbība tiek veikta skolotāja vadībā kopīgi ar citiem skolēniem ar dalītu atbildību. Attīstās vienaudžu daļēja savstarpējā kontrole un regulācija.	Skolēns kvalitatīvi veic darbību ar vienaudžu palīdzību, vērojama puspatstāvība. Atbilstoša darbība tiek veikta kopīgi ar citiem skolēniem ar dalītu atbildību. Skolēniem ir raksturīga savstarpējā kontrole un regulācija.	Skolēns kvalitatīvi veic darbību ar daļēju vienaudžu palīdzību un pats, vērojama daļēja patstāvība. Atbilstoša darbība tiek veikta kopīgi ar citiem skolēniem ar dalītu atbildību. Skolēniem ir raksturīga savstarpējā kontrole un regulācija, attīstās paškontrolē un pašregulācija.	Skolēns kvalitatīvi veic darbību pats, vērojama pilna patstāvība. Atbilstoša darbība tiek veikta ar augstu atbildības sajūtu. Skolēnam ir raksturīga adekvāta paškontrolē un pašregulācija, nav atkarīgs no vienaudžiem.

Kritēriji	Rādītāji	Līmeņi				
		1. līmenis zems	2. līmenis kritisks	3. līmenis vidējs	4. līmenis optimāls	5. līmenis augsts
Skolēna savstarpējās attiecības ar klasesbiedriem	sociometriskais statuss	atstumtais	neievērotais	daļēji atzītais	atzītais	zvaigzne
	popularitātes indekss	Man nav simpātisks šis cilvēks. Man ir ļoti nepatīkams šis cilvēks, es negribu, lai man ar viņu būtu kas kopīgs.	Es kontaktējos ar šo cilvēku tikai lietišķos apstākļos, nepieciešamības pēc. No saskarsmes ar viņu brīvajā laikā izvairos.	Man ar viņu nav ne lietišķas, ne personīgas savstarpējās attiecības. Es nedraudzējos ar viņu, bet viņš mani interesē, es gribētu tuvāk iedraudzēties ar viņu.	Viņš nav man tuvs draugs, bet dažkārt es viņu uzaicinu ciemos, pavadu kopā ar viņu brīvo laiku.	Viņš ir mans tuvākais cilvēks klasē, es nekad negribētu no viņa šķirties.
	vērtētāja indekss					
Skolēna sociālā pieredze	sociālās mijiedarbības pieredze	nekad nav vērojams	reti ir vērojams	dažreiz ir vērojams	bieži ir vērojams	ļoti bieži ir vērojams
	izziņas darbības pieredze					
Skolēna apmierinātība ar klases mikrovidi	draudzīgums un saliedētība	Mūsu klase ir nedraudzīga, bieži rodas strīdi. Mūsu klase ir ļoti nedraudzīga. Grūti mācīties tādā klasē.	Klasē dažkārt mēdz būt strīdi, taču par pilnīgi nedraudzīgu mūsu klasi nosaukt nevar.	Klasē nav strīdu, bet katrs mēs esam pats par sevi.	Klase ir draudzīga.	Klase ir ļoti draudzīga un saliedēta.
	savstarpējā atbildība	Mēs cenšamies "neiznest grūzus aiz sliekšņa", tas ir, darīt tā, lai par mūsu pārkāpumiem pēc iespējas mazāk zinātu skolotāji un direktors. Mūsu klasē katrs uzvedas, kā grib. Mēs īpaši nepievēršam uzmanību cits citam, ne arī skolotāju prasībām.	Mūsu klase visumā nepievērš uzmanību disciplīnas pārkāpumiem un slinkotajiem. Par savu rīcību viņi atbild tikai direktora, klases audzinātāja vai skolotāja priekšā.	Mūsu klasē disciplīnas pārkāpējus un slinķus nosoda tikai klases aktīvs vai klases vecākais.	Mūsu klasē trūkumi un slikta rīcība uztrauc vairākumu skolēnu.	Mūsu klasē parasta lieta ir savstarpēja atbildība citam par citu. Visi mēs cīnāmies par trūkumu izskaušanu.
	savstarpējā palīdzība	Mūsu klasē nav pieņemts, ka cits citam palīdz. Mūsu klasē negatīvi vērtē tos, kuri palīdz pārējiem.	Mūsu klasē palīdz tikai tad, ja skolotājs liek.	Mūsu klasē palīdz tikai tad, ja pats skolēns lūdz.	Mūsu klasē palīdz tikai saviem draugiem.	Mūsu klasē pieņemts, ka cits citam palīdz bez atgādājuma.

Atklātās likumsakarības

- n līdzsvaru starp individuālo un sociālo perspektīvu nodrošina skolēna sociālā kompetence, kura attīstās kopīgi veidotā efektīvā sociālkultūras vidē, kuras pamatā ir skolēnu mijiedarbība ar klasesbiedriem, vecākiem un skolotāju;
  - n skolēnu sociālā pieredze un savstarpējās attiecības ar klasesbiedriem attīstās, izmantojot apzinātās mijiedarbības un izziņas iespējas, ko mērķtiecīgi, bet neuzstājīgi skolēnu izvēlei piedāvā skolotājs, organizējot skolēnu mikrogrupu darbību kā divu-trīs klasesbiedru kopdarbību, kas nodrošina katra tās dalībnieka sociālās mijiedarbības un izziņas darbības vienotību;
  - n mikrogrupu darbības ieviešanas procesā skolotāja mērķtiecīga, skolēnu sociālajai pieredzei atbilstoša palīdzība noteiktā secībā, mainot katrā nākamajā fāzē palīdzības būtību, veicina klases sociālkultūras vides attīstību, kas savukārt paplašina skolēnu pieredzes konstruēšanas iespējas kā pamatu skolēnu sociālās kompetences pilnveidei.
-

Pētījuma zinātniskā novitāte un praktiskā nozīmība

- n Promocijas darbā definēta jaunāko klašu skolēnu sociālās kompetences būtība, piedāvājot jaunu skatījumu uz skolēna sociālo kompetenci kā līdzsvara nodrošināšanas pamatu starp individuālo un sociālo perspektīvu, sociālās mijiedarbības un izziņas darbības spēju un pieredzes individuālu kombināciju, kas nodrošina efektīvu mijiedarbību ar apkārtējiem cilvēkiem starppersonu attiecību sistēmā.
  - n Pētījuma gaitā izstrādāts un praksē aprobēts jaunāko klašu skolēnu sociālās kompetences pilnveidi veicinošs mikrogrupu darbības organizācijas modelis un tā ieviešanas secība (fāzes un posmi) sākumskolas mācību procesā.
  - n Promocijas darba rezultātā tiek piedāvātas teorētiski pamatotas un praksē pārbaudītas jaunāko klašu skolēnu sociālās kompetences pilnveides likumsakarības mikrogrupu darbības organizēšanas procesā.
  - n Izstrādāta un praksē aprobēta mikrogrupu darbības ieviešanas programma mazākumtautību skolas 3.-4. klasei.
  - n Izstrādāti mikrogrupu darbības ieviešanas ieteikumi sākumskolas mācību procesā.
-